

II

NEMAČKA DOKUMENTA

BR. 158

**IZVEŠTAJ KOMANDANTA VERMANŠAFT BATALJONA —
ZAPAD OD 24 OKTOBRA 1943 GOD. KOMANDANTU VER-
MANŠAFTA U MARIBORU O NAPADU PARTIZANA KOD
GOMILSKOG¹**

Komandantu Vermanšafta

Maribor

ulica Emila Gugela (baraka).

Radi znanja: Komandantu Vermanšafta u Radečama,
Gospodinu zemalj. savetniku u Celju.

Sadržaj: Banditski prepad u GomiLskom.²

23.X.43 20 vojnika 3 čete Celje — zapad prebacili su se kamionom od Braslovača za Vransko da bi poseli uporište Vransko.

Prilikom ulaza u Gomilsko na kamion je otvorena vatra. Prvim vatrenim rafalom iz automatskog oružja ranjen je šofer u ruku. Šofer je kola ukočio i na oko 8 m. kočenja zaustavio se. Čim su se kola zaustavila, banditi su ispalili drugi, a zatim i treći rafal na kamion. Ceo vatreni prepad nije trajao duže od 1 minuta. Oba komandira grupe odmah posle prvog rafala odgovorili su sa svoje strane na neprijat. vatru i ispalili na bandite oko 1 doboš iz maš. pištolja. Obojica su, izgleda, pri drugom neprijat. rafalu teško ranjeni, pa su naknadno ubijeni, kako se to prema zadobijenim ranama može zaključiti.

3

6 vojnika je zarobljeno i sa njih je, kao i sa poginulih i ranjenih, skinuto odelo.

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

» Vidi dok. br. 59, 159, 160 i 168.

³ Izostavljeni deo dokumenta (imena ranjenih i mrtvih) istovetan je sa delom dokumenta br. 160.

2 vojnika su se probila i posle 5 časova stigla na uporište u Braslovče.

Prilog — izveštaj i lista gubitaka.⁴

Komandant
Ver. batalj. — zapad
Eger, s. r.
oberšturmbanfirer

BR. 159

IZVEŠTAJ KOMANDANTA VERMANŠAFT BATALJONA — ZAPAD OD 24 OKTOBRA 1943 GOD. O NAPADU PARTI- ZANA KOD GOMILSKOG¹

Prilog iz izveštaja o prepadu u Gomilskom 23.X.1943^s

Po naređenju saveznog vođe povučena je iz Braslovča i Vranskog 1. alarmna četa Sreza mariborskog koja je tamo bila dislocirana.

Usled ugroženosti napred navedenih mesta, oba uporišta po traženju gospodina zemaljskog savetnika ponovo su posednuta. U tome cilju naređeno je sledeće: 2. četa Ptuj — sever upućuje 1 vod u Ljubno ob Savinji. 3. četa Celje — zapad premešta se iz Ljubnog ob Savinji u Braslovče (sedište čete) i upućuje 1 vod u Vransko. Raspored se ima izvršiti 22.X.43 do 14 časova. Kamioni za prebacivanje trupe toliko su zadocnili da je 3. četa — zapad tek po padu mraka stigla u Braslovče i komandir čete nije više uspeo da uputi 1 vod u Vransko. Primećuje se, još, da je komandir čete Jeglič od 22 na 23 bio na odsustvu zbog prisustvovanja nekoj svadbi. Bataljon nije obavešten o tome da određeni vod nije upućen u uporište Vransko. 23.X.43 komandant bataljona oberšturmbanfirer Eger vršio je obilazak uporišta Vransko (u povratku sa jedne akcije u Motnik) i tom prilikom konstatovao da uporište Vransko nije posednuto. Oberšturmbanfirer Eger naredio je telefonom da se iz Mozirja odmah stavi na raspolaganje jedan kamion koji će iz Braslovača

⁴ Podaci o gubicima oružja i opreme istovetni su sa podacima u dok. br. 160.

prevesti posadu u uporište Vransko. Ovo telefonsko naređenje primio je zastupnik komandira čete Gruber u 18 časova.

Postojala je opasnost da će banditi pokušati da ometu svečanost »dana mesne grupe« u Vranskom, te je stoga bilo neopходno da uporište bude posednuto. Po izjavi komandira Grubera, traženi kamion stigao je u Braslovče u 21,45 čas. i odavde krenuo u 22 časa.

Prepad je izvršen u 22,30 čas. kod jednog mlina, i dosad se nije moglo utvrditi da li je prepad izvršen nesrečnim sticajem prilika ili je on bio plod prisluškivanja jednog od telefonskih razgovora koje je vodio oberšturbanfiring Eger u 16,15 čas., odnosno telef. razgovora iz Mozirja u 12 časova; sem toga telefonirano je za kamion takođe i iz Smartnog ob Paki.

Prema raznim izveštajima, bilo je prisutno oko 100 bandita, među njima je bilo i žena; čuo se govor na italijanskom, nemačkom, francuskom, hrvatskom i slovenačkom jeziku. Odmah su upućena potema odeljenja, ali uspeha nije bilo pošto je noć bila veoma mračna. Banditi su kamion zapalili, a ostala šteta bila je neznatna.

Komandant vermanšaft
bataljona — zapad
Eger, s. r.
oberšturbanfiring

IZVEŠTAJ KOMANDIRA TREĆE ALARMNE CETE U BRASLOVČAMA OD 24 OKTOBRA 1943 GOD. KOMANDANTU VERMANŠAFT BATALJONA U MOZIRJU O NAPADU PARTIZANA KOD GOMILSKOG¹

III alarmna četa
uporište Braslovče
Zastupa komandira čete
Komandir 1 voda

Braslovče, 24. oktobar 1943.

Vermanšaft bataljonu
Mozirje

Bf. B. br. 3

Sadržaj: Prepad u Gomilskomr

23. okt. 1943. između 18 i 19 časova dobio sam naređenje da uputim 20 vojnika za Vransko. Stupio sam odmah u vezu sa autopreduzimačem i do 10 čas. tražio 1 kamion iz Šmartnog ob Paki. Kamion je stigao u 21,45 čas. Do 21,55 čas. ljudi su već bili ukrčani u kamion i odmah krenuli na put. Naoružanje ljudstva iznosilo je 18 pušaka, 2 mašin. pištolja i 2 pištolja, sa po 30 metaka na pušku, 96 metaka na mašin. pištolj i 3 defanzivne ručne bombe; zatim 540 puščanih metaka, 192 metka za maš. pištolje i 3 defanzivne ručne bombe. Oko 22,10 čas. u našem uporištu dali smo uzbunu, pošto se iz pravca između juga i jugoistoka čula pucnjava. Postrojio sam svojih 25 vojnika i sa istim u streljačkom stroju krenuo u pravcu Gomilskog. Na pola puta između Gomilskog i Braslovča videli smo svetlo u zamku »Zovnek«. Pretpostavili smo da su banditi napali »Zovnek«, pošto je zamak osvetljen. Međutim, kad je vermanšaft opkolio zamak, utvrdilo se da to nije bilo tačno. U zamku su se, naime, samo ogrešili o propise za zamračivanje. Predlažem da se vlasnik strogo kazni, pošto nas je ovim prestupom sprečio da na vreme stignemo u pomoć našim drupovima. Pošto je svuda naokolo bila tišina, to sam se sa svojim ljudstvom vratio u kasarnu. Posle smo doznali od ovdašnje žandarm. stanice da je neprijatelj napao naš kamion i da je bilo 5 mrtvih i nekoliko teško ranjenih. Nisam čekao na naređenje, već sam odmah uputio jednog kurira u žandarmeriju u Braslovče, te da ona obavesti ostala nadležstva. Odmah zatim odveo sam svoje ljude iz kasarne do na liniju Ponor. Nisam mogao primiti odgovor-

Täter:

WM. Kessi Willi, Schönstein, Wartenberg Nr. 9. geb.am 8.9.1907
WM. Keron Franz, Schönstein, Wartenberg Nr. 99 geb.am 14.10.1911
WM. Schinzek Franz, Schönstein, Amberggrübenweg 9 geb.am 24.2.1889
WM. Papelnik Max, Schönstein, Gaberg Nr. 1 geb.am 25.5.1906
WM. Krushar Anton, Schönstein, Wesschnaggsiedlung 1 geb.am 5.1.1918
WM. Pinter Franz, Altsöllas Nr. 20 geb.am 4.4.1918

Verwundete:

WM. Jauscher Karl
WM. Melanschek Michael
WM. Fekleka Stanislaus
WM. Sager Franz
WM. Scheward, Eduard
Ostrowschnik Franz
Obstn. Dermal Franz

Nach Aussage der Überlebenden führt der LKW im Lebern ein. Sein Ortseingang fiel ein Gewehrscuss, was für die Banditen ein Alarmsignal gegeben ist. WM Kessi, welcher die Gruppe führt, sass mit seiner Maschinenpistole in Richtung des Schusses ein Magazin ab. Auf rasch eröffneten die Banditen das LKW Feuer auf den LKW und die erste Garbe wühlte sämtliche stehende Männer um. Nach der zweiten Garbe machten die Banditen einen Sturm auf Auto und entführten die Überlebenden die unter den Toten und verwundeten Kameraden lagen. Zugen ihnen, sowie auch den Toten und Verwundeten sämtliche Uniformstücke aus und überliessen sie ihren Schicksal. Die Banditen wollten das Auto in Brand setzen und hatten riesige Eile vom Tatort wegzukommen und sind in Richtung Dobrova abgezogen. Kommandos wurden teils deutsch, slowenisch und anderssprachig durchgegeben. Unter den Banditen befanden sich auch Weiber.

Am Ausrüstung verlieren die Männer:

18 Gewehre mit 540 Schuss Munition, 2 M-F1 (Modell 40 und Modell 41) mit 192 Sch.
18 Keppeln, 20 Stück Brotbeutel, 20 Stück Vordflaschen, 5 Teurnister, 6 M-F1 Magazine und 6 Zeltbahnen.

Ferner gingen verlieren:

20 Mäntel, 20 Uniformen und 20 Mützen (Bergmützen)

Der Führer der J.A.K. CI/wc:

I.V.

(Druber)

WM.Rtf.

nost na sebe da maršujem neposredno drumom, pošto smo bili slabo naoružani, već sam od »Žovneka« skrenuo desno u polja i šume, da bi obilaznim putem stigao na mesto napada. Iako smo u četi imali 3 vodiča, ipak smo zbog mraka zalutali u šumi. U početku smo imali dobar pravac, ali smo posle krivicom 1 vodiča prilično dugo lutali u neprohodnoj i gustoj šumi, krećući se neprestano u krugu. Na kraju smo naišli na seljaka po imenu Rak vulgo Tinč u Podvrhu koji nas je izveo na glavni drum Celje — Vransko. Oko 4 časa ujutru stigli smo kod jednog velikoposednika vulgo Dečara — u Kaplu i pošto nismo znali da li je policija ili žandarmerija obezbedila drum ili je isti zatvorio neprijatelj, to smo čekali dok ne svane. Potom smo krenuli drumom za Celje i skrenuli za Braslovče.

Oko 6 časova stigli smo na mesto napada gde smo zatekli sledeće poginule drugove:

Mrtvi:

- Narednik Kosi Vili, Šoštanj, Topolščica br. 132, rođen 8.5.1907.
„ Koren Franc, Šoštanj, Topolščica br. 99, rođen 12.10.1911.
„ Sinrek Franc, Šoštanj, Anzengruberveg 9, rođ. 24.2.1889.
„ Pepelnik Maks, Šoštanj, Gaberk br. 4, rođen 25.5.1908.
„ Kruhar Anton, Šoštanj, Vošnagsidlung 1, rod. 5.1.1912.
Pinter Franc, Velenje br. 20, rođ. 4.4.1919.

Ranjeni:

Narednik Paušer Kari,	Narednik, Sevard Eduard,
„ Melanšek Mihael,	Ostrovršnik Franc,
„ Pokleka Stanislav,	obstm. Dermol Franc,
„ Sager Franc.	

Po izjavi preživelih, kamion je ušao u Gomilsko. Pri ulazu u mesto opaljen je metak iz puške, što je za bandite bio znak za uzbunu. Narednik Kosi, koji je bio vođa grupe, ispalio je iz svog mašin. pištolja u pravcu odakle se čuo pucanj jedan šaržer. Na to su banditi iz lakog mitraljeza otvorili vatru na kamion i prvi rafal je kosio po ljudstvu koje je stajalo unaokolo. Posle drugog rafala banditi su izvršili juriš na kamion i razoružali preživеле koji su ležali među mrtvim i ranjenim drugovima, zatim su sa njih, kao i sa mrtvih i ranjenih, skinuli odelo i prepustili ih njihovoj sudbini. Banditi su zapalili auto, u žurbi napustili mesto prepada i otišli u pravcu Dobrovlja. Komande su prenošene na nemačkom, slovenačkom i na drugim jezicima. Među banditima bilo je i žena.

Od opreme ljudstva izgubljeno je:
18 pušaka sa 540 metaka, 2 maš. pištolja (model 40 i 41)
sa 192 metaka, 18 opasača, 20 torbica za hleb, 20 poljskih ču-
turica, 5 ranaca, 6 šaržera za mašin. pištolje i 6 šatorskih krila.

Dalje je izgubljeno:

20 šinjela, 20 uniformi i 20 kapa (planinskih).

Zastupa komandira
III alarmne čete Celje-zapad
Geuber, narednik

BR. 161

IZVEŠTAJ KOMANDANTA VERMANŠAFT BATALJONA —
ZAPAD OD 25 OKTOBRA 1943 GOD. KOMANDANTU VER-
MANŠAFTA U MARIBORU O LOGORIMA PARTIZANA U
REJONU CERNILEC — MENINA PLANINA — DOBROVLJE¹

Vermanšaft bataljon — zapad

Mozirje, 25.X.1943.

Poverljivo

Komandantu vermanšaft bataljona
Maribor.

Radi znanja: Komandantu vermanšafta u Radečama,
Gospodinu zemalj. savetniku u Celju.

Prema dobijenim izveštajima o banditima i akcijama naših iz-
viđačkih delova, utvrđeno je da banditi imaju svoje logore na
Cernilecu, na Menina Planini — u blizini Sv. Jošta, zatim kod
Marije Crete i na Dobrovljama. Ponovno je primećen priliv
manjih banditskih grupa na Menina Planini. Sve manje ban-
ditske grupe raspituju se o mestima uporišta vermanšaft je-
dinica i njihovim jačinama.

Gore navedena područja nalaze se pod našim stalnim nad-
zorom. Ponovo je naređena jedna velika akcija protivu bandi.*

Komandant vermanšaft bataljona — zapad
Eger
oberšturmbanfirer

**IZVEŠTAJ KOMANDANTA VERMANŠAFT BATALJONA —
ZAPAD OD 25 OKTOBRA 1943 GOD. O DISLOKACIJI I
BROJNOM STANJU JEDINICA¹**

Vermanšaft bataljon — zapad

Poverljivo

Mozirje, 25.X.43

Dislokacija i brojno stanje ljudstva vermanšaft bataljona na dan 25.X.43.

Štab bataljona: u Mozirju, jačina 1:4.

2. četa Ptuj — sever: sedište Luče, jačina 151 (od toga 1:46 u Ljubnom ob Savinji).

2. Celje — istok: Gornji Grad, jačina 1:91.

1. četa Celje — istok: Mozirje, jačina 1:127 (od toga 1:46 u Rečici ob Savinji).

3. četa Celje — zapad: Braslovče, jačina 1:84 (od toga 1:46 u Vranskom).

Komandant vermanšaft bataljona — zapad

Eger

oberšturmbanfirer

IZVEŠTAJ ZANDARMERISKE STANICE SLOVENJ GRADEC OD 27 OKTOBRA 1943 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA RUDNIK STARI TRG¹

Zandarm. stanica Slovenj Gradec — vodnik Flek, 27.X.43 u 2 časa i 30 min. javlja:

26.X.1943 u 19 čas. i 30 min. nepoznat broj bandita došao je u Stari Trg, područje žandm. Slovenj Gradec, u rudnik firme »Drauland«, vlasnik Bilde iz Maribora. Petorica od ovih bandita upali su u kancelarisku baraku i naredili predvodniku Francu Štumpflu da im izda eksploziv.¹

Naoružanje: Dvojica sa maš. pištoljima, dvojica sa puškama i jedan sa pištoljem; sem toga imali su ručne bombe i kame.

Odeća: 1 u policiskoj, 1 u domobran., 2 u vojničkoj uniformi i 1 u civilu.

Zaplenili su: Dva para gumenih čizama, delove razne odeće, 4 dumerit-ekspl. punjenja, 50 komada alumin. detonatora i 24 fitilja.

Banditi su minirali kancelarisku i magacinsku baraku i zapalili ih.

Sa zaplenjenim eksplozivom digli su u vazduh 1 veliki elektromotor i uređaj za uključivanje struje.

Vreme zadržavanja: Od 19,30 — 20,50 čas. 26. X. 43.

Pravac dolaska i odlaska: Nepoznat.

Označavanje mesta objekta i sedišta žandarm.: Rudnik Stari Trg nalazi se na specijal. karti Donji Dravograd 10 mm zap. od crkve u Slovenj Gradecu i na tome mestu je ucrtan na karti. Udaljen je od žandarm. stanice u Slovenj Gradecu 45 minuta hoda.

Izveštaj podnet: 26. X. 1943 u 1 čas i 15 min.

Preduzete mere: Vod za akciju jačine 1:40, od toga 30 vermana upućeno je odmah na lice mesta. Eksploziv koji se još nalazio u rudniku prenet je u Slovenj Gradec.

Primio: nared. **Dampf**

¹ Original — telefonska depeša — nalazi se u Državnoj arhivi u Mariboru.

* Vidi dok. br. 99.

**IZVEŠTAJ KOMANDANTA VERMANŠAFT BATALJONA —
ZAPAD OD 28 OKTOBRA 1943 GOD. KOMANDANTU VER-
MANŠAFTA U MARIBORU O PREDUZETOJ AKCIJI NA
SEKTOR CERNILEC — TOLSTI VRH¹**

Vermanšaft
Alarmni bataljon — zapad
Pov. br. 5

Mozirje, 28. okt. 1943
Poverljivo

Komandantu vermanšafta

u *Mabirobu*

Radi znanja: Komandantu vermanšafta u
Radečama,

Gosp. zemaljskom savetniku u Celju.

Sadržaj: *Izveštaj o akciji* u Černilecu.

Pošto je na prostoru između Černileca i Tolstog Vrha bio primećen manji dim, a sem toga prema izveštajima osmotreno je i izvesno prebacivanje bande ka ovome prostoru,² to su naše snage izvršile jednu veću akciju čišćenja.

Početak: 26. tek. mes. u 21 čas. Završetak: 27. tek. mes. u 16,15 čas.

Upotrebljene snage: 42 vermana 1. čete Celje — istok,
72 „ 2. čete Celje — istok.

Pročešljan je prostor Černilec, kao i međuprostor između Černileca i Tolstog Vrha.

Na Černilecu nisu konstatovani nikakvi tragovi bandita, dok su kod krsta u udolini Tolstog Vrha primećeni pokreti bandi. Akcija se nije mogla nastaviti dalje u pravcu Menine Planine, pošto se spustila gusta magla sa kišom. Uhvaćeni su tamo noću neki seljaci koji stanuju na brdima, i utvrđeno je da se svi seljaci, bez izuzetka, nalaze pod uticajem i pod pritiskom bandi. Od seljaka oko Nove Štife i dalje u pravcu Černileca ne možemo očekivati nikakvu pomoć, pošto nam niko od njih ne dostavlja nikakve podatke o bandama.

Komandant alarmnog vermanšaft bataljona —
zapad

Potpisao:

Po zapovesti: **Pihl**
kapetan i adutant

IZVEŠTAJ KOMANDE VERMANŠAFT BATALJONA — ZAPAD OD 30 OKTOBRA 1943 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA UPORIŠTE ŠMARTNO OB DRETI¹

Alarmni vermanšaft bataljon — zapad

Mozirje, 30. okt. 1943.

Izveštaj

o događajima noću 29/30. tek. mes. na prostoru Mozirje — Šmartno ob Paki — Šmartno ob Dreti — Gornji Grad.²

Oko 20 časova i 30 min. žandarmerija u Mozirju izvestila je ovaj bataljon da se jedna grupa bandita, jačine oko 100 ljudi, kreće iz pravca Polzele ka Šmartnom ob Paki. Izveštaj je dostavila žandarm. stanica Šmartno ob Paki.

Ostalo je nerazjašnjeno ko je ovaj izveštaj doneo u Šmartno ob Paki. Četa u Mozirju izvršila je uzbunu i odmah je u 21 čas. i 30 min. odaslala — radi pojačanja žandarm. stanice u Šmartnom ob Paki — 1 grupu jačine 1:13. Grupa je u toku noći ostala u Šmartnom ob Paki i jutros se bez incidenta vratila u Mozirje. Ima dosta verovatnoće da je ovaj izveštaj iz Šmartnog ob Paki bio lažan.

Oko 23 časa obavešteni smo da je Šmartno ob Dreti napadnuto. Ni preko Gornjeg Grada nismo mogli dobiti bliže podatke o tome. Naređeno je odavde da četa u Braslovčama izvrši takođe uzbunu, dok je u Mozirju naređena pripravnost, s tim da se pojača obezbeđenje samog mesta. Bataljon je izdao zapovest četi u Gornjem Gradu da sa jednom grupom 1:40 — sa jakom vatrenom snagom krene u Šmartno ob Dreti da neprijatelj napadne i da ga goni... *

Kada je ova grupa napustila Gornji Grad, banditi su od Št. Florijana iznad Gornjeg Grada otvorili jaku mitraljesku vatru na policisku kasarnu. Komandir grupe koji je određen u akciju na Šmartno ob Dreti prekinuo je svoj prvobitni zadatak, pošto je na osnovi ove vatre pretpostavio da će neprijatelj izvršiti jači napad na Gornji Grad. Ovo očekivanje napada na Gornji Grad i prekid prvobitnog zadatka žandarmerija u Gornjem Gradu prenela je dalje u Mozirje. Međutim, ubrzo se

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Vidi dok. br. 60, 99 i 166.

³ i * U originalu je nečitko.

ispostavilo da je ovo bio samo manevar zavaravanja sa kojim se želelo sprečiti napad na Šmartno ob Dreti. Ipak smo zbog ovog izgubili toliko vremena da borbena grupa u svome docnijem gonjenju nije postigla nikakav uspeh. Pojačanje koje je traženo od policije u Celju prošlo je u 3 časa kroz Mozirje. Traženo pojačanje poslato je preko žandarmerije u Mozirje odmah posle 23 časa⁴

Detaljniji podaci o ovoj akciji do tog trenutka još nisu primljeni.

Mozirje, 30. okt. 1943. Komandant vermanšaft bataljona —
u 11 čas. zapad
Potpisao po zapovesti
Pihl
kapetan i ađutant

BR. 166

IZVEŠTAJ KOMANDANTA VERMANŠAFT BATALJONA —
ZAPAD OD 30 OKTOBRA 1943 GOD. VIŠEM SAVEZKOM
VOĐI U MARIBORU O NAPADU PARTIZANA NA UPORI-
ŠTE ŠMARTNO OB DRETI¹

Vermanšaft bataljon — zapad Mozirje, 30. oktobar 1943.
Pov. broj 24.

Saveznom vođi

Maribor

Radi znanja: Saveznom vođi u Radečama,
Gosp. zemaljskom savetniku u Celju.

Sadržaj: Izveštaj o prepadu u Smartnom ob Dreti 29.X.1943.®

29. oktobra u 23 časa ovaj bataljon je obavešten da je na žand. stanicu Šmartno ob Dreti izvršen prepad.

Shodno planu za uzbunu, odmah je upućen jedan vod pravcem za Šmartno ob Dreti. Oko 15 minuta po odlasku voda,

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Napad su izvele jedinice Šeste slovenačke NO udarne brigade »Slavko Slander« (vidi dok. br. 60, 99, 165).

jedan drugi vod od tri grupe koji se nalazio u pokretu ka No-voj Štifti, u cilju postavljanja zasede, dobio je vatru sa zapadnog pravca. Potom je neprijatelj usretradio svoju mitraljesku, minobacačku i pušчанu vatru na mesto Gornji Grad (prema postojećim izveštajima bilo je oko 50 bandita koje je jedan meštаниn posle vatreneog prepada na Meninu Planinu doveo ovamo).

Vod koji je upućen za Šmartno ob Dreti poslao je svog kurira žandarm. stanici u Gornjem Gradu. Komandir žand. stanice vratio je ovog kurira nazad, u vod, s tim da komandiru voda prenese molbu žand. stanice da se vod neda obmanuti demonstrativnim napadom neprijatelja na Gornji Grad, već da isti hitno krene dalje u pomoć posadi u Smartnom ob Dreti. Vod je, zaobišавši zapreku kod Kroke, stigao nesmetano u Šmartno ob Dreti." Banditi su već bili otišli i vod je uputio jednu udarnu grupu u poteru u pravcu Sv. Jošta.

Jedan bandit, po imenu Traven Vincenc, rod. 13.3.1922 u Bukovici, srez Kamnik, napustio je bandite i prijavio se u Smartnom ob Dreti. On izjavljuje da su ga 25.X.43 kod Duplice, južno od Kamnika, prisilno regrutovali i potom ga rasporedili u jednu od manjih bandi koja se nalazi u blizini Šmartnog (u Tuhinju), gde je dobio dužnost da donosi vodu i drva. 29.X sakupila se jedna veća banda od 180 ljudi, sakrila svoju ličnu spremu i u 14 časova otišla u pravcu severa. Išla je pravcem Crni Vrh kod Zg. Tuhinja — kota 1286 — Goli Vrh — Sv. Jošt i oko 23 časa stigla u Šmartno ob Dreti. Tu se banda podelila u dve napadne grupe, a on, Traven Vincenc, postavljen je na jedno mesto gde je trebalo da se posle napada obe grupe sastanu. Tako se on za vreme napada sakrio u jedan stog sena, pa je potom stigao u Grauverden. O samoj bandi on daje sledeće podatke:

Komandir se zove Rauter.

Jačina: 180 ljudi i 3 žene od 20—22 god. starosti.

Naoružanje: Svaki bandit ima pušku sa oko 30 metaka, ručne bombe; na svakih 10 ljudi po 1 laki mitraljez i mašinski pištolj, zatim, ukoliko je on mogao videti, i 1 minobacač.

U bandi je bilo Kranjaca, Hrvata, Italijana i Francuza, naročito je upamtio jednog sedog bandita (Francuza).

Disciplina: Ko se usudi da ima neko zasebno mišljenje, biće odmah streljan. Pevaju se uglavnom nacionalne pesme, slovenačke i hrvatske.

Odeća i oprema: Nekolicina nosi uniformu nem. vojske, a nekolicina policisku. Vermanšaftska uniforma nije zastupljena. Svaki bandit ima po 1 šatorsko krilo.

Pravac povlačenja: Preko Sv. Jošta u pravcu Tuhinja.

Bandu smo gonili do Menine Pl. i dalje gonjenje bilo je neizvodljivo.

Ceneči prema izjavama Travena i prema sastavu bande, ista nije učestvovala 23.X.1943 u napadu na Gomilsko kod Braslovča.

Počev od 30.X.1943 ja ću se nalaziti sa borbenom grupom od 100 ljudi na prostoru kod Crete.

Komandant vermanšaft bataljona —
zapad
Eger
oberšturmbanfirer

Naknadni izveštaj: 29.10. u 20 časova na osnovu jednog izveštaja žandarm. stanice Šmartno ob Paki potporučnik Kotz tražio je pojačanje od vermanšaft. jedinica. 1. četa Celje — istok iz Mozirja uputila je na želez. stanicu Šmartno ob Paki jedno odeljenje koje je stanicu obezbeđivalo od 6 časova ujutro.

IZVEŠTAJ ZANDARMERISKE STANICE ŠMARTIN OD 31 OKTOBRA 1943 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ZAMAK¹

Zandarm. stanica Smartin (pri Slov. Gradecu) — vodnik Zoter — 31.X.43 u 22 časa i 30 min. javlja:

»U Šmartinu (pri Slov. Gradecu) veliki požar, verovatno gori zamak. Pretpostavlja se da su banditi izazvali požar. Bliži podaci nisu poznati.

Žandarmerija u Slovenj Gradecu obaveštena je i ona preduzima potrebne mere.«

Primio: narednik **Zimer**

Drugi izveštaj žand. stanice Šmartin (pri Slov. Gradecu), 23 časa i 45 min. — nared. Grošek — glasi:

»Banditi su 31.X.43 u 21 čas i 30 min. zapalili zamak u Šmartinu.²

Jačina i naoružanje bandita još nisu konstatovani. Zamak u Šmartinu je državno vlasništvo. Upućena su u akciju poterna odeljenja i to jedno od žandarm. stanice Šmartin, jačine 1:6, a jedno od žandarmerije iz Slovenj Gradeča koji se sastoji od žandarma i vermana pod komandom žandarm. potporučnika Gogela.

Zamak u Šmartinu (pri Slov. Gradecu) nalazi se na specijalnoj karti Mozirje na Savinji, 44 m/m jugoistoč. od crkve u Šmartinu (sedište žand. stanice Šmartin) i 23 m/m sever, od crkve »Šmiklavž«. Udaljenost zamka od sedišta žandarm. stanice iznosi 1 čas i 30 min. hoda.«

Primio: nared. **Zimer**

¹ Original — knjiga telefonskih depeša — nalazi se u Državnoj arhivi u Mariboru.

² Napad na zamak u Šmartinu izvele su jedinice Koruškog bataljona.

IZVEŠTAJ KOMANDANTA POLICIJE I SLUŽBE BEZBEDNOSTI ZA DONJU ŠTAJERSKU OD 1 NOVEMBRA 1943 GOD. GLAVNOJ UPRAVI DRŽAVNE BEZBEDNOSTI O OPŠTOJ SITUACIJI¹

Komandant policije bezbednosti
i službe bezbednosti
u Donjoj Štajerskoj

Maribor, 1.XI.1943
Poverljivo

Centar za Donju Štajersku u Mariboru
IV N — B. Pov. br. 309/43/6/a

Sadržaj: Banditizam u Donjoj Štajerskoj

1) Politička situacija:

Pri razmatranju političke situacije u Donjoj Štajerskoj, mora se poći od činjenice da je od celokupnog broja stanovnika koji je u novembru 1941 tamo zatečen bilo oko 60.000 lica koja su nemački govorila i pisala, dok je 470.000 stanovnika bilo koji su govorili ili oba jezika, ili pak samo slovenački. Prilikom dolaska nemačke oružane sile, stanovništvo Donje Štajerske nije poznavalo granice u svom oduševljenju. Ono je dobre volje izlazilo ususret svim merama koje su tada preduzimali novo-obrazovani »štajerski hajmatsbund«² i civilna uprava, i ono je nastojalo da u potpunosti ispuni sve zadatke pred koje je svaki pojedinac tada bio stavljen. Međutim, pošto je civilna uprava uhvatila čvršće korene i pošto je nasilno iselila deo stanovništva iz krugova izrazito slovenske inteligencije, čije je neprijateljsko držanje već bilo ili poznato ili se pak sa istim u toku vremena moralo računati, počelo se osećati izvesno sporo, ali konstantno i u prvi mah samo pasivno držanje stanovnika prema nemačkim vlastima.

Sa ulaskom Rusije u rat, poverovaše neke grupe stanovnika, koje dosad ni u kom slučaju nisu važile kao protivnici Nemaca, da je došao njihov čas da se javno suprotstave naređenjima Rajha. Ovakva njihova nastojanja nadoše svoj vidan izraz u banditizmu koji je otsada j[^]očeó da se širi. Stanovništvo Donje Štajerske, najvećim delom sa izrazito slovenskom krvlju, njihova uzajamna veza sa ostalim Balkanom, kao i njihova

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Domovinska zveza — Otadžbinski savez.

veza sa krugovima inteligencije koja je još preostala u Donjoj Štajerskoj i koja se neće nikada odreći svoje povezanosti sa preseljenim ili otseljenim licima na srpsko-hrvatsku teritoriju — sve ovo stvorilo je, svesno ili nesvesno, psihološki momenat za Panslavizam. Mada je u početku bilo znakova — stvaranjem socijalnih ustanova sa kojima je postignuto izjednačenje stanovništva — koji su učinili da veći deo donjoštajerskog stanovništva, koje je pod Jugoslavijom trpelo od socijalne nepravde, tesno priveže uz Nemačku, ipak je neprijateljska propaganda, koju su nesumnjivo vodili komunisti, umela da te socijalne ustanove označi kao bedni pokušaj za »deljenje milostinje«.

Civilna uprava sa svojim često rđavo shvaćenim, a delom i nepravednim merama, doprinela je mnogo da do toga dođe.

Svi oni koji su se ranije svim silama trudili da nemački jezik upotrebljavaju, kako u porodici, tako i u javnom životu, i to u govoru i u pismu, danas čine suprotno tome. Staviše, i one grupe stanovnika koje su ranije sebe oglašavale za folksdojčere, danas su evoluirale tako daleko da se smatraju za lica koja samo nemački govore i da se kao folksdojčeri predstavljaju samo u slučaju kada je to neophodno potrebno i kada time treba da kamufliraju svoje držanje.

Što se tiče opšteg držanja donjoštajerskog stanovništva, karakteristična je i činjenica da na sastanke u »dane mesne grupe«, koji se redovno održavaju, dolazi samo onaj deo stanovništva koji je, s obzirom na svoj položaj (pripadnici raznih organizacija i funkcija), na to prisiljen. Veći deo stanovništva odbija da dođe na ove sastanke sa obrazloženjem da oni predstavljaju providnu kamuflažu stvarnosti čime se rat ne može više dobiti.

Kod ovakvog držanja stanovništva mora se sasvim prirodno uzeti kao tačno da banditizam, koji je u početku posmatran skeotično i sa izrazitim neprijateljstvom, sada nailazi na jak oslonac u narodu. Lica koja su regrutovana za vojsku izražavaju jasno svoje negodovanje, i gledaju na svaki način da se priključe bandama, da bi time aktivno mogli da rade na oslobođenju Slovenije. Prisilna regrutovanja i nasilno odvođenje u šumu skoro su isključena. Staviše, u svakom pojedinom slučaju moglo se konstatovati da je svaki regrutovani za nemačku vojsku odmah posle'toga tražio vezu sa banditima i da je svaki takav na kraju uspeo da pređe k njima. Da bi se članovi njegove porodice zaštitili od progonjenja, oni bi to kamuflirali sa takozvanim prisilnim regrutovanjem.

Poslednja hapšenja u OF jasno su dokazala da se široki slojevi naroda slažu sa njenim ciljevima i da, pružanjem svoje moralne i materijalne pomoći, rade na njenom daljem širenju.

Mada se pojedini elementi brane time da su usled pritiska — uz pretnju da će odmah posle sloma biti izloženi mučenjima — prisiljeni na saradnju sa banditima, ipak se ovaj simptom ni u kom slučaju ne sme smatrati kao opšti.

Prema tome, danas se moramo rukovoditi načelom, da svako lice, bez obzira na njegov ugled i položaj, mora biti uzeto na odgovornost, ako se utvrdi njegova saradnja u pokretu otpora, da bi se time sprečilo stvaranje mišljenja o slabosti Rajha.

2) *Situacija kod bandi:*

a) *Formacija i organizacija:*

Rukovodstvo nad banditima, a takođe i u Osvobodilnoj fronti u Donjoj Štajerskoj raspoređeno je još i sada u Štabu IV operativne zone.

Komandant IV operativne zone je, prema poslednjim uhvaćenim zapovestima i lecima, kao i izjavama bandita,

Franc Rozman, banditsko ime »Stane«.

Njegov zamenik je Alojz Kolman, banditsko ime »Marok«.

Polit, komesar operativne zone je zasad Boris Krajger.³

Ostali pripadnici Štaba zone dosad nisu utvrđeni. »Stane« je jedovremeno i komandant 15. divizije, čije se operativno područje proteže i na teritoriju Dolenjske (Kočevje, Novo Mesto, granica Hrvatske). Naročitu aktivnost unutar 15. divizije pokazala je brigada »Slavko Šlander«, ili takozvana Štajerska brigada, koja je u poslednjim akcijama pokušala da probije stržarsku liniju koja zatvara italijansku granicu i koja je pritom uspela da prodre u Donju Štajersku. Ona je od 6 do 7.X.43 izvršila prepad na Rečicu ob Savinji u Savinjskoj Dolini.

Tom prilikom zapljenjena je sledeća neprijat. zapovest:

»Štab štajerske udarne brigade »Slavko Šlander« 4. operativne zone, položaj, 30.IX.1943.

Štabu 1., 2. i 3. bataljona.

Po odobrenju Štaba zone formiraju se sledeći bataljonski štabovi:

Štab 1. bataljona:

Komandant	drug Srečo, ⁴
Polit, komesar:	drug Jan, ⁵
Zamenik:	—

³ Podatak nije tačan. Franc Rozman i Boris Krajger tada su se već nalazili na dužnostima komandanta i politkomesara Glavnog štaba NOV i PO Slovenije, dok se drug Alojz Kolman nalazio na dužnosti zamenika komandanta Petnaeste divizije.

⁴ Tomaž Novak

⁵ Janez Artač. Poginuo januara 1944 god. na putu za Pohorje.

Štab 2. bataljona:

Komandant: drug Drago,⁶
Polit, komesar: drug Smrekar,⁷
Zamenik:

Štab 3. bataljona:

Komandant: drug Igor,⁸
Polit, komesar: drug Vojteh,⁹
Zamenik komandanta: drug Djek,¹⁰
polit, komesara: drug Brdavs."

Pošto se bataljoni oružjem i ljudstvom međusobno dopunjuju, to će 1. bataljon predati 3. bataljonu: jednu kompletnu četu, jačine 30 ljudi, sa kompletnim starešinskim kadrom, sa četiri mitraljeza, 2 minobacača, i sa svim automatima, revolverima, municijom, bombama, minama koje se nalaze u četi. Zatim 1. bataljon daje 2. bataljonu četnog komesara druga Kostju,¹² a dva mitraljeza sa municijom Štabu brigade. Svaki bataljon formira odmah po tri čete od po dva voda sa po dve grupe. Po izvršenoj reorganizaciji štabovi bataljona predlažu Štabu brigade imena novih komandira vodova. Reorganizacija će se izvršiti danas u & časova po podne na sastanku brigada. Mesto sastanka odrediće dežurni u brigadi. Štabovi bataljona doći će u 2 časa po podne na sastanak u popovsku kuću radi diskusije po eventualnim pitanjima sprovođenja akcije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

Ova zapovest još nije bila potpisana, te se mora pretpostaviti da još nije bila dostavljena bataljonskim štabovima. O organizaciji i formac. sastavu pohorske bande zasad još nije ništa poznato. Prema dosad dobivenim izveštajima (žandarm. izveštaji o prepadima itd.), mora se pretpostaviti da su se Hrvati, Srbi, Rusi i ratni zarobljenici, koji su dosad radili u pohorskoj bandi, odvojili i da isti sada dejstvuju na prostoru oko Mozirskih planina i oko Dobrovlja, održavajući vezu sa Menina Pl. Takođe ni o ovoj grupi još nema dovoljnih podataka.

⁸ Drago Poglajen. Poginuo u oktobru 1944 god. na Pohorju.

⁷ Ludvik Bizjak

⁸ Leopold Juvan

⁹ Jože Babič

¹⁰ Rudi Karat

¹¹ Slavko Gril. Poginuo 14 marta 1945 god. kod Vošca.

¹² Jože Planine

Na prostoru Mrzlice i Gozdnika, kao i u Rečici pri Loškem, nalazi se takođe jedna banditska grupa od 30—40 ljudi kojom komanduje terenski radnik »Zilenšek«.¹³ Ova grupa ima, verovatno, zadatak da sprovodi obezbeđenim kanalima veće banditske jedinice koje se sa prostora severno od druma Vransko — Celje prebacuju preko ovog područja.

Pošto je komandant Kozjanskog bataljona »Rist«¹⁴ dobio naređenje da ide u Dolenjsku, to se zasad na području Brežičkog sreza primećuju samo još manje grupe, jačine 10—20 ljudi. Izgleda, pritom, da tu dejstvuju neke tri grupe o kojima zasad još nema podataka (komandant, formacije itd.). Sve bandit, grupe održavaju međusobnu vezu pomoću kurira, a naređenja dobijaju od Štaba IV operativne zone.

b) Obuka:

Usled događaja u Italiji banditskim jedinicama stoji otdas na raspoloženju veći broj oficira i podoficira koji imaju zadatak da vojnički neobučene bandite tako obuču, da budu osposobljeni za borbu. Pored vojne obuke naročita se pažnja obraća na njihovo političko uzdizanje. Za političko uzdizanje merodavne su samo smernice koje je propisala Komunistička partija Slovenije. Pored toga, nastoji se da se bolničarska služba unapredi, kako bi se, što je moguće više, izbegli gubici koje prouzrokuju bolesti.

c) Naoružanje i oprema:

Do kapitulacije Italije banditi su bili naoružani samo sa ručnim i lakim pešadiskim i automatskim oružjem, a posle kapitulacije oni su imali priliku da od Italijana prime oružje svih vrsta (tenkove, izviđačke tenkove, topove, p.a. topove, pionirske sprave itd.). Svaka partizanska jedinica snabdela se u dovoljnoj meri sa više teških mitraljeza, sa lakim i teškim minobacačima, lakim mitraljezima i ostalim pešadiskim oružjem. Teškoća bi mogla biti samo u snabdevanju sanitetskim materijalom. Odeća se sastoji pored uniformi vojske, vermanšafta, SS-trupa i policije još i iz italijanske opreme svih vrsta.

dj Snabdevanje:

Ono se većinom podmiruje prinudnom rekvizicijom životnih namirnica i stoke na terenu od meštana. Pored toga, mora se računati i s tim da stanovništvo dobrovoljno dotura banditima potrebe za snabdevanje.

is Rudolf Cilenšek

¹⁴ Franc Mazovec

Pored uobičajenih napada radi pribavljanja hrane, pri čemu se sada više nego ranije vrši rekviriranje krupne stoke, uporedo sa tim akcijama primećuje se redovno i pojačani propagandni rad.

e) Delatnost bandi:

Izveštaje o rekviziciji meštani dostavljaju našim vlastima delimično po odobrenju bandi, sa ciljem da bi se s jedne strane izbegla kazna, a s druge, pak, da bi mu se nadoknadila oduzeta hrana.

Pošto je Štajerska brigada uspela da na nemačko-italijan. prostoru probije liniju graničnog obezbeđenja, to je ista 6.X.42^{*} izvršila opšti napad na Rečicu.¹⁵ U ovome napadu uništeni su paljevinom žandarm. stanica Rečica i zgrada opštine u kojoj su bile smeštene kancelarije organizacije štajerskog »hajmatsbunda«. Pored toga opljačkane su i sve trgovinske radnje. Ostale zgrade su oštećene — neka više, neka manje — od požara ili vatrom iz oruđa. Zand, osoblje koje se nalazilo na stanici izgorelo je i njihovi ugljenisani leševi su sahranjeni.

23.X.43 jedna grupa bandita jačine od oko 100 ljudi izvršila je na drumu Vransko — Braslovče prepad na jedan kamion »štajerskog hajmatsbunda«, kojom prilikom je 6 vermana ubijeno, a 7 ih je teško ranjeno, od kojih su dvojica umrli.¹¹ Vermanima je oduzeto odelo, oružje i municija. Kamion je oštećen, pošto je bio delimično zapaljen i izrešetan mecima. O komandantu ove bande i njenoj formaciji dosad se nije moglo ništa doznati. Usled sabotaže i paljevine 2.X.43 na držav. drumu br. 97 od Trojana do Glogovice oboreni su svi telefonski stubovi i vojna telefonska linija je prekinuta.¹⁷ 5.X.43 u St. Janžu spaljene su 2 stanbene zgrade, 1 šupa i jedna štala DAG.¹⁸ 10.X.43 prekinuta je telefonska veza p.a. komande VGM.¹⁹ i razorena centrala Maribor — Tezno. 12.X.43 jedan želez. vagon cisterna odvučen je na 200 m udaljenosti od stanice Brežice i tu zapaljen. Izgorelo je 1000 litara benzina.

f) Sopstvena delatnost:

Pošto su jedinice za akciju, dislocirane u Donjoj Štajerskoj (policiske i vojne), potčinjene operativnim jedinicama upotrebljenim za borbu van Donje Štajerske (SS-jedinicama i je-

¹⁵ Vidi dok. br. 7.

¹⁸ Vidi dok. br. 59, 158, 159, 160.

Vidi dok. br. 99.

¹⁸ Deutsche Ansiedlungsgesellschaft — Nemačko društvo za naseljavanje.

¹⁹ Vereinigte Deutsche Motorwerke — Nemačka tvornica avionskih motora u Teznu kod Maribora — sada Tvornica automobila Maribor.

dinicama vojske), to se nisu mogle preduzeti nikakve akcije protivu bandita na samoj teritoriji Donje Štajerske. Pojačani akcije izviđačkih patrola policije bezbednosti nisu imale uspeha. Ipak je uspelo da se uhapsu više lica koja su potpomagala bande ili su pripadala Osvobodilnoj fronti u srezovima: Mariborskom 58, Trbovljanskom 63, Celjskom 72, Brežičkom 43 i u Ptujskom 26. Samo u Mariboru uspeli smo da otkrijemo i uništimo 11 skrovišta za bandite, banditske komandante i kurire.

Ukupni gubici:

a) *Sopstveni:*

Vermana: 11 mrtvih, 21 ranjen i 24 nestala.

Policajaca: 3 mrtva, 7 teško ranjenih (nalaze se u bolnici) i 1 lako ranjen.

Pripadnika vojske: 1 mrtav.

Pripadnika SS-trupa: 2 mrtva, 20 ranjenih (njihovo stanje nepoznato).

Pripadnika carinske zaštite: 9 mrtvih, 22 ranjena (delom se nalaze u bolnici) i 11 nestalih.

Žandarma: 16 mrtvih, 3 ranjena (u bolnici) 5 nestalih.

Belogardista: 4 teško ranjena (u bolnici) i 8 lako ranjenih.

b) *Banditski:* 10 mrtvih i 25 zarobljenih.

Mora se pretpostaviti da je broj mrtvih i ranjenih bandita mnogo veći, pošto se nriikom sukoba njihovi gubici nisu mogli uvek tačno utvrditi. Pomenuto je već ranije da banditi svoje ranjene i mrtve odnose sa sobom, da bi time prikrili visinu svojih gubitaka. Sem toga, ni naše jedinice koje su upotrebljene u borbi nisu javljale broj zarobljenih i ubijenih bandita.

Do 25.X.43 banditi su izvršili:

— 136 prepada radi pljačke,

— 38 prosjačenja

— 2 ubistva, i

— 5 sabotaža i paljevina.

21 lice, koja su delom pripadala oružanoj sili a delom su bila regrutovana za oružanu silu. banditi su nasilno odveli sa sobom.

5 bandita se dobrovoljno vratilo svojim kućama.

Sem toga, banditi su zaplenili 11 vermanšaftskih uniformi, i rekvirirali: 20 volova,

5 krava,

11 konja,

12 svinja,

5 teladi i

1 ovcu.

Granično područje Hrvatske:

Težište banditske delatnosti na nemačko-hrvatskom graničnom području ograničeno je linijom Krapina — Ivaheć — Novi Marof — Varaždin — Varaždin. Toplice — Tri Kralja²⁰ — Tuhovec — Cresina²¹ — Jalžabet — Kelemen — Ludbreg.

Takođe i za hrvatske bandite može se reći da su se i oni kapitulacijom Italije svestrano koristili. U raznim izveštajima već je pomenuto da hrvatski banditi imaju nameru da prodru u Donju Štajersku. Međutim, sem manjih povreda granice, nije se desio nijedan njihov ozbiljniji prodor u Donju Štajersku. Može se sa dosta verovatnoće posumnjati u to da u višim štabovima bandita postoji stvarna saglasnost u ciljevima borbe i veruje se da između pojedinih diviziskih i brigadnih komandanata postoji u tome pogledu izvesno neslaganje. Kakve su zadatke dobile manje banditske grupe koje su se prokrijumčarile sa hrvat, teritorije u Donjoj Štajerskoj i obratno dosad se još nije moglo utvrditi. Međutim, dobija se utisak da se tu radi o prebacivanju pojedinih kurira kojima su za njihovo obezbeđenje pridate manje banditske grupe. Dosad su utvrđena dva opšta pravca kojima se vrši prebacivanje i to:

- 1) Pramac: Pohorje — preko područja Ptuja u Hrvatsku i obratno.
- 2) Pramac: Kozje — Brežice — u Hrvatsku i obratno.

Granično područje Italije:

Početak prošlog meseca pokušale su veće banditske jedinice da probiju liniju za zatvaranje granice koju su posele samo slabe snage, kao policiske trupe, carinske granične i žandarmerijske snage. Banditi su razorili skoro sve stražare carinskih graničnih komesarijata na nemač.-italijan. granici u srezovima Krško, Paka, Kozje i Sevnica. Snage koje su upotrebljene za zatvaranje granice pokušale su da odbace nazad preko granice banditske jedinice koje su prodrle na našu teritoriju. One su uglavnom u tome i uspele, tako da su jake snage SS-trupa i jedinica oružane sile, koje su dobile operativni zadatak za suzbijanje bandi u Dolenjskoj, Istri i na hrvatskom području, uspele da se razviju za borbu.

Sredinom oktobra 1943 na području stare državne granice stanje je bilo normalizovano. I počev od 23. X. 43 jedinice SS-trupa i oružane sile nalazile su se već u koncentričnom napadu na određene ciljeve.

Usled toga, što u radu nije bilo saglasnosti između pojedinih vojnih nadležstava (određivanje organa za službu bezbed-

²⁰ Mesto Tri Kralja nije nađeno na karti 1:100.000.

²¹ Mesto Cresina nije nađeno na karti 1:100.000.

Gesamtverluste:

a) Eigene:

Wehrmannschaft: 11 Tote, 21 Verwundete, 24 Vermisste.
Schutzpolizei: 3 Tote, 7 Schwerverwundete, (Spitalspflege) 1 Leichtverwundeter.
Wehrmacht: 1 Toter.
Waffen-SS: 2 Tote, 20 Verwundete (Verbleib nicht bekannt).
Zoll: 9 Tote, 22 Verwundete (teils Spitalspflege) 11 Vermisste.
Gendarmerie: 16 Tote, 3 Verwundete (Spitalspflege) 5 Vermisste
Weissgardisten: 4 Schwerverwundete (Spitalspflege) 8 Leichtverwundete.

b) Banditen:

10 Tote, 25 Gefangene.

Die Zahl der toten und verwundeten Banditen muss weit höher angenommen werden, da nicht in jedem Falle bei Zusammenstößen mit Banditen eine klare Feststellung erfolgen konnte. Es wurde bereits darauf hingewiesen, dass die Banditen Verwundete und Tote mit sich führen, um damit ihre Verluste zu verschleiern. Auch haben die eingesetzten Truppenverbände die Zahl der gefangenen und toten Banditen nicht mitgeteilt.

Bis zum 25.10.43 wurden

136 Raubüberfälle,
38 Bettelleien,
2 Morde,
5 Sabotagehandlungen und Brandlegungen

durch Banditen verübt.

21 teils der Wehrmacht angehörige, teils zur Wehrmacht gemusterte Personen wurden durch Banditen verschleppt.

5 Banditen kehrten freiwillig zurück.

11 Wehrmannschaftsuniformen wurden geraubt.

20 Ochsen,
5 Kühe,
11 Pferde,
12 Schweine,
5 Kälber und
1 Schaf requiriert.

nosti i policiska služba, hitno izveštavanje o preduzetim i planiranim akcijama naše vojske, kao i o akcijama bandita), ne mogu se dati podaci o daljem toku akcija koje se izvode na nemačko-italijanskoj granici. Banditske jedinice koje su navedene u izveštaju od prošlog meseca izgleda da više ne postoje u onom formacijskom sastavu kako je to bilo javljeno. Vredno je još napomenuti i to da je vojska primila neproverenu vest po kojoj su banditi doznali za naše veće akcije, te su stoga dobili naređenje da se jednim delom prebace u Hrvatsku, a drugim delom da se sakriju u velikim šumama na području Kočevja. Usto im je naročito naglašeno da oružje i municiju zakopaju.

Potpis nečitak
SS. šturmbanfirer

Dostavljeno po 1 primerah:

Glavnoj upravi držav, bezbednosti — IV A

— *ti* — *ti* — *ti* — *u* — IV D

Inspektoru policije bezbednosti i si. bezbed. — Salzburg.

Referentu IV A u ovom štabu.

- „ - III/IV - „ -

Ispostavama:

Celje, Trbovlje, Brežice, Ptuj.

Uporištima: Vrnsko, Šoštanj, Slovenj Gradec, Vitanje, Ljutomer, Bizeljsko.

ZAPISNIK SA SEDNICE ODGOVORNIH NEMAČKIH RUKOVODILACA, ODRŽANE 1 NOVEMBRA 1943 GOD. KOD PRETSEDNIKA ŠTAJERSKE POKRAJINSKE VLADE U VEZI S PITANJIMA UPRAVE U DONJOJ ŠTAJERSKOJ¹

Poverljivo

RA/A — 405 — dr. Pihler/Švab.

Maribor, 1 novembar 1943.

Zabeleška

Sadržaj: Štabna konferencija 1 novembra 1943 — 8 čas.

Pretsedavajući: Predsednik pokrajinske vlade dr. Miler Hacias.

Delegat ustanove: Dr. Rudolf Pihler.

Predsednik pokrajinske vlade daje u uvodnom delu opšti pregled situacije:

Na južnoj granici nastupilo je izrazito olakšanje pošto su jake snage oružane sile na prostoru Ljubljanske provincije angažovane za čišćenje toga područja. Međutim, iz dnevne štampe može se videti da su naše trupe već postigle delimične uspehe.⁵ Docnije će se objaviti konačni rezultat ove akcije čišćenja. Na istočnoj granici na našem području nije bilo naročitih događaja. Međutim, na susednoj hrvatskoj teritoriji situacija je mnogo zamršena. Sa toga prostora stižu razne vesti, i ustanove se pozivaju da izveštaje, ukoliko su bar, donekle verodostojni, šalju dalje šefu civilne uprave. Na zapadnoj granici konstatovana je infiltracija neprijateljskih snaga na naše područje, što se može videti iz prepada koji su izvršeni na želez, stanice na prostoru Slovenj Gradeča. Na zapadnom delu Sreza Celje zapažena je jedna vrlo aktivna banda koja neprestano uznemirava naše organe.

Komandant policije bezbednosti SS-šturmbanfirer Fogt: Prema izveštaju koji je primljen iz Ljubljane, situacija u Donjoj Štajerskoj, Gorenjskoj i Koruškoj veoma je ozbiljna. Broj pripadnika bandi raste iz dana u dan. Utvrđeno je da bande u Dolenjskoj i Gorenjskoj, u Donjoj Štajerskoj i Koruškoj dejstvuju u okviru jedne međusobne povezane akcije. One vrše prisilna regrutovanja, hvataju pripadnike oružane sile koji su na odsustvu, odvođe ih sa sobom i sprečavaju im da se vrate u svoje jedinice. 27. X. 1943. 200 bandita izvršilo je prepad na

1 pogon u Zagorju. Istog dana 25 ljudi izvršilo je prepad na želez, stanicu u Otiškom Vrhu i jednovremeno dosta velikih sabotažnih akcija u Dovžu. Oboren je veći broj telefon, stubova, oštećeni su koloseci i onesposobljene su za upotrebu lokomotive na taj način što su dovedene do međusobnog sudara. Potrebno je preduzeti opsežne mere.

3

Savezni vođe Franc Stajndl iznosi: vermani štajerskog »hajmatsbunda« imali su prvenstvo zadatak da se politički izgrade sa pravilnim pogledom na svet i da izvrše predvojničku obuku. Njihova upotreba u borbenim akcijama planski nije bila predviđena. Donja Štajerska je granična pokrajina i kao takva ona ima svoje specijalne zadatke. Usled nastupele potrebe koja je izazvana dejstvom bandi na ovom graničnom prostoru, morali su i vermani biti upotrebljeni u borbi protivu bandi. Za ovu svrhu formirano je 30 alarmnih četa, od kojih je samo 15 moglo biti potpuno naoružano sa lakim pešadiskim oružjem. U kritičnim časovima u noći 1/2 oktobar 1943 god. tri čete vermana uspele su da zajedno sa jedinicama carinske granične zaštite nekoliko časova zadržavaju snažan nalet brojno nadmoćnijih i bolje naoružanih bandi. Ovo vreme bilo je dovoljno da pristignu znatne obezbeđujuće snage radi pojačanja. U ovoj borbenoj akciji protivu bandi bilo je angažovano ukupno 1295 vermana, od kojih je jedan bataljon imao 7 mrtvih, 34 ranjena i 20 nestalih, a može se pretpostaviti da je od nestalih jedan deo i poginuo. Jedan drugi bataljon imao je 6 mrtvih. Nasuprot tome, na neprijateljskoj strani ubijeno je u borbi 85 bandita, 42 bandita su zarobljena, dok je znatna količina oružja, takođe i teškog, zaplenjena i ovo oružje je upotrebljeno za naoružanje vermana. — *Komandant policije bezbednosti i službe bezbednosti, šturmbanjirer Fogt*: Nedavno je šef policije bezbednosti, na jednom predavanju u Beču, izdao upravi bezbednosti strogo naređenje da svim sredstvima suzbije defetizam koji se pojavio u petoj godini rata. Defetizam postoji više u gornjim društvenim slojevima. Mi ne smemo dozvoliti da u petoj godini rata defetizam nekažnjeno uzima maha. Osoba koja širi vesti stranih radioemisija i ne bude u stanju da navede od koga ih je čulo, odgovaraće isto onako kao da ih je sama lično slušala. Sudske vlasti dobile su odgovarajuće instrukcije. Postoje izveštaji po kojima pojedini službeni organi u Donjoj Štajerskoj ne poklanjaju dovoljno pažnje širenju lažnih vesti i defetističkih izjava. Ovu opomenu treba da prime k znanju sva službena nadležstva. Policija bezbednosti vodi računa o svakom pojedincu. Broj stranih radnika koji su prekršili radne ugovore

³ i ⁴ Deo teksta je zbog nevažnosti izostavljen.

popeo se u celom Rajhu na 45.000. Stoga je potrebno da sva nadležstva i ustanove pomognu policiju u njenoj borbi protivu prekršioca radnih ugovora i uopšte pri vršenju njenih zadataka, kao i da se svaka intervencija primi sa najvećom rezervom i oprezom.

Zemaljski savetnik Bauer: Od 612 pripadnika radničkog logora u Strnišću 198 ih je pobeglo. Za logorsku stražu angažovano je samo 8 ljudi. Biće potrebno da se lica koja su dovedena u logor iz političkih razloga i koja se samo po nuždi upotrebljavaju za rad i vojsku strogo odvoje od ostalih i da se pojača nadzor nad njima.

4

Državna železnica, savetnik Cerha:

U najnovije vreme dogodilo se nekoliko ozbiljnih slučajeva. 31. X. 1943 u 3,40 čas. jedan vojni voz zbog atentata na mašinovođu iskočio je iz šina. Teška lokomotiva se prevrnula a mašinovođa je poginuo. Uspelo je da se u 19 čas. uspostavi saobraćaj na jednom koloseku, dok saobraćaj na duplom koloseku uskoro neće biti moguć. 31. X. 1943 ujutro jedan meštalin našao je kod Homber — tunela u Prevalju — jedno parče sporogorećeg fitilja. To je dovelo do toga da je u tunelu otkriveno 9 ukopanih dinamičkih metaka. Ugljeni rudnik u Ladanju (Hrvatska), za koji je dosad svoj utovar vršio u Ormožu, banditi su digli u vazduh.

Državna pošta, dr. Frič: Pri napadu na Šmartno ob Dreti razoren je takođe i poštanski ured. Konstatovano je da je u poslednje vreme vođeno neobično mnogo hitnih telef. razgovora u vezi sa borbenim akcijama protivu bandi. Bilo je mnogo zloupotreba u ovim razgovorima na račun naročite hitnosti, tako se među ovim razgovorima nalazi i jedan koji se odnosi na blagajnu pozorišta u Gracu. Poštanski paketni saobraćaj u celom Rajhu je obustavljen od 28. X. do 6. XII. 1943.

Teme na poslednjoj konferenciji:

- 1) Pismena uputstva svima berzama rada za objavljivanje otpuštenog personala.
- 2) Regulisanje o smeštaju mašina u Srezu brežičkom.
- 3) Sporazum sa glavnim držav, tužioštvom o povlačenju teških kažnjenika iz kaznenog zavoda u Mariboru.

Sledeća štabna konferencija održaće se 15 novembra 1943 u Gracu-»Burg«, mala sala — u 8 časova.

Za tačnost:
Švab

Potpisao:
Pihler

**DNEVNA ZAPOVEST VIŠEG VODE SS I POLICIJE OSAM-
NAESTE VOJNE OBLASTI OD 6 NOVEMBRA 1943 GOD. U
VEZI S ODREĐIVANJEM STAREŠINA ZA OBUKU SLOVE-
NACKIH DOMOBRANACA¹**

Viši vođa SS-i policije

XVII Vojne oblasti.

Dana 6 novembra 43.

Operativni štab za borbu protivu bandi.

Dnevna zapovest br. 4

1.) Oficiri:

Za formiranje i obuku slovenačkih domobranaca u opera-
tivni štab za borbu protivu bandi raspoređeni su sledeći oficiri:

Kapetan policije bezbednosti	Šumaher,
	Kaspar,
	Kel,
poručnik ~ „	„ von Kampe,
	Brajer,
	Saferer,
	Henkel, i
Potporučnik „	„ Hadrat

2.) Niže starešine:

Za obuku slovenačkih domobranaca raspoređene su sle-
deće niže starešine:

Iz I policiske škole —	10	nižih starišna,
iz II „ „ —	10	„ „ ,
iz III „ „ —	10	„ „ ,
iz IV „ „ —	20	„ „

Isti se javljaju kapetanu polic, bezbed. Šumaheru.

3.) Filmski dopisnik:

Filmska stanica u Berlinu uputila je Rev. polic, nared-
nika Waltera Krača u operativni štab. Krac će ostati pri
štabu do daljeg naređenja i staviće se na hranu kod štabne
čete u Ljubljani. Stavljam u dužnost komandantu bata-
ljona da Kraču pri vršenju njegove dužnosti pruži što
veću pomoć.

4.) *Julska svečanost 1943:*

Do 15. nov. 1943 jedinice će dostaviti adrese porodica poginulih podoficira i vojnika. Do istog datuma dostaviće imena onih podoficira i vojnika koji imaju četvoro i više dece.

²

6.) *Zarobljeni banditi:*

Prema naređenju šefa zarobljenika pri Vrh. komandi oružane sile svi muškarci koji su zarobljeni u borbi protivu bandi predaće se u stamlager XVIII, a M. u Vukovski Vrh, odakle će biti upućeni dalje.

³

Za tačnost:
(nečitak potpis)
polic, poručnik i ađutant

Potpisao:
Resener

Dostavljeno:
kao i dnevna zapovest

Pečat: Zandarmeriski okrug
Radovljica
Primljeno: 7. X. 1943

² i ³ Zbog nevažnosti je tekst izostavljen.

IZVEŠTAJ ZANDARMERISKE STANICE KONJICE OD 9 NOVEMBRA 1943 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ZREČE'

Zandarm. stanica Konjice, voda akcije potpor. Lojbner, 9. XI. 1943 u 6 časova i 30 min. javlja:

»Oko 200 bandita 8. XI. 1943 po prilici u 22 časa napalo je stanicu Zreče.² Telefonska veza je prekinuta. Stanica, pod komandom žand. narednika Oto Čeunera, držala se hrabro do 1 čas i 45 min. 9. XI. 1943, iako su je banditi više puta pozivali na predaju.

U 1 čas i 45 min. stigao je u Zreče vodnik Štreber sa 9 ljudi (1 : 9) stanice Oplotnica. On je usput ispred Zreča imao sa banditima kraću vatrenu borbu. Pri njegovom dolasku u Zreče banditi su već bili otišli.

Oko 2 časa 9. XI. 1943 u Zreče je stigao i savezni vođa Štajndel sa 30 pripadnika vermanšafta.

Za vreme napada bandita, u mestu se nalazio i narednik Štajnberger sa jednom patrolom (1 : 4), te je i on stupio u borbu protivu bandita.

Vođu mesne grupe Puhela i njegovu ženu banditi su streljali. Zand, vodnik Johan Šarf dobio je trovanje od rane, narednik Oto Čeuner i policiski obveznik Kart Hartman teško su ranjeni, dok je polic, obveznik August Koren lako ranjen.

Pravac dolaska: Nepoznat

Pravac odlaska: U 1 čas. 9. XI. 1943 verovatno u pravcu Sko-marje ili Resnika.

Preduzete mere: Vod za akciju na Konjice, jačine 20 ljudi, krenuo je u poteru 8. XI. 1943 u 23 časa i 30 min. pravcem ka m. Zreče. On je u Radanoj Vasi stupio u žestoku borbu protivu bandita, ali se potom, pod komandom vodnika Golmana, morao povući. U ovoj borbi nestao je žand. narednik Šupnek Anton.

Označavanje mesta: Na specijalnoj karti 1 : 75.000 Zreče nalazi se oko 55 m/m sev. zap. od m. Konjice.

Žandar, stanica Konjice, nared. Šerc, 9. XI. 1943 u 7 časova i 30 min. javlja: »Nestali narednik Anton Šupnek vratio se 9. XI. 1943 u 6 časova i 30. min. u ovu stanicu. On je navodno za vreme bežanja bio zalutao.«

Primio: Reš, žand. narednik

¹ Originalna knjiga depeša nalazi se u Državnoj arhivi u Mariboru.

² Akciju su izvršile jedinice Pohorskog odreda (vidi dok. br. 172).

ZAPISNIK SA SEDNICE ODGOVORNIH NEMAČKIH RUKOVODILACA, ODRŽANE 16 NOVEMBRA 1943 GOD. KOD PRETSEDNIKA ŠTAJERSKE POKRAJINSKE VLADE U VEZI S PITANJIMA UPRAVE U DONJOJ ŠTAJERSKOJ¹

Poverljivo

RA/A — 405 — dr. Pihler/Švab Maribor. 16 novembra 1943

Zabeleške

Sadržaj: Štabna konferencija, ponedeljak» 15. XI. 1943 u 8 čas.
Pretdavajući: Pretdnik pokrajinske vlade dr. Miler Hacias.
Delegat ustanove: Dr. Rudolf Pihler.

Stanje bezbednosti izneto u grubim linijama: Na južnoj granici usled poznatih akcija nastupilo je olakšanje. Međutim, ima ponovo izvesnih znakova koji nas nagone na povećanu opreznost. Težište borbi protivu bandi u poslednje dve sedmice bilo je na području Pohorja, gde jedna banda dejstvuje na jedan vrlo neprijatan način. U poslednje vreme banditi su jednom prilikom prodrli do državnog drumu Maribor — Celje, pa su u noćno doba u blizini Konjica zaustavili i razorili 1 teretni automobil SS-trupa. U Zreču^s (Zg. i Sp.) ubili su vođu grupe toga mesta i njegovu ženu. U našem planu stavili smo na prvo mesto gonjenje i uništenje ove pohorske bande. Sem toga, razmatraće se pitanje većeg obezbeđenja boračkih jedinica na zapadnom području Celjskog sreza. Izvršene su promene u rasporedu žandarmerijskih stanica. Sa područja srezova Gornje Radgone i Ptuja nisu primljeni nikakvi naročiti izveštaji.

Komandant policije bezbednosti, šturmbanfirer Umpfenbah: Da raspoloženje donještajerskog stanovništva nije baš tako ružičasto, jedva pada u oči, štaviše u držanje velikog dela donjoštajerskog stanovništva primećeno je znatno demoralisanje. Ilegalna organizacija Osvobodilne fronte formirala je u Mariboru i okolini mesne odbpre, te je u mestima Hoče, Tezno, Studenci i Kamnica održavala redovno svoje skupove. U toku poslednjih dana uspelo je da se rukovodstva Osvobodilne fronte u Mariboru i Trbovlju skoro potpuno unište. Već je uhapšeno preko 60 lica a 150 uhapsiće se uskoro. Kao vođe i zastavnici demaskirani su glumac Turk, šef saobraćajne službe Turk, glumica

Stanič i finansiski nameštenik Kramberger. Pre no što su uhapšeni, oni su imali nameru da pobegnu na Pohorje. Težište delatnosti bande nalazi se na Pohorju. Banda se sastoji uglavnom od Mariborčana. Na drumu Maribor — Ptuj 2 bandita napala su jednog biciklistu.

Lungershausen: Raspoloženje i držanje stanovništva karakteriše se time što se isto pri predaji stoke u Mariborskom, a naročito u Slovenjgradskom srezu drži pasivno; isto je stanje i sa predajom krompira u Celjskom srezu.

Inženjer Tremel: O nekom opštem rđavom držanju stanovništva ne može biti ni govora, ono sa banditima neće da ima ništa zajedničkog. Na područjima koja su ugrožena od bandi ljudi strepe od njihovih represalija zbog ispunjavanja svojih obaveza prema nemačkim vlastima.

K tome dolazi još i to da držanje nekih jedinica za akciju ne može ni u kom slučaju da služi za primer.

I na kraju, pre nekoliko dana u biltenu oružane sile u rečenici o borbama protiv slovenačkih ustanika na prostoru Slovenije ponovo je zvanično iskrsao pojam o slovenačkoj naciji. Ovakav stav prema ovom problemu mnogim Donještajercima pričinjava teškoće.

3

Pretsednik pokrajinske vlade rezimira sa nekoliko reči sve dosada izneto i naglašava da je redigovanje biltena oružane sile potpuno pravilno, jer stvarno postoje namere za stvaranje slovenačkog nacionalnog područja na prostoru Ljubljane.⁴ Tamo nije rečeno da će i u Donjoj Štajerskoj slovenačka nacija biti priznata. Ko hoće da bude pripadnik slovenačke nacije, taj ima mogućnosti da se stavi na raspoloženje slovenačkoj vladi u Ljubljani.

Ministar unutrašnjih poslova Rajha pod 28 oktobrom 1943 izdao je opštu naredbu o unutrašnjoj upravi koja važi za teritoriju Rajha u granicama od 1939. Naredba je od interesa i za novopriključenje oblasti jer su njome određeni putevi i ciljevi uprave u ratu.

Naredba uglavnom kaže:

1) Potrebna je jedna jaka centralna vlast u Rajhu sa jasnim i neprekidnim nadležnim putem zapovedanja.

2) Delovi zemalja koji su ispunjeni idejom Rajha ili su pristalice njegove ili sačinjavaju njegov organski sastav.

3) Samouprave se imaju jačati, a počasna službena saradnja unapređivati.

⁵ i ⁶ Deo teksta je zbog nevažnosti izostavljen.

⁴ Vidi tom VI, knj. 7, dok. br. 159.

4) Rešenja se donose samo na osnovu pribavljenih stručnih mišljenja, nejasnosti u pogledu nadležnosti moraju se hitno rasčistiti. Obrazloženja moraju biti kratka i za svakog jasna.

5) Nadležstva su pravni zastupnici naroda a ne samo njegovi pretpostavljeni.

Namesto anonimnog naredbodavca sa štambiljem naredbe se overavaju načelno svojeručnim **potpisom**.

6) Delatnost nadležstva mora se ograničiti na zadatke koji se tiču rata.

Gore navedena naredba sadrži dalje načela o položaju, autoritetu, čuvanju autoriteta, kao i o naročitim dužnostima nemačkog činovnika.

Pojedinačna pitanja:

5

Logor u Strnišću, dr. Pfajfer:

U logor je zbog kazne smešteno 126 pripadnika službe bezbednosti. Ostalih 350 lica su takvi slučajevi gde ista otslužuju svoj rok obaveze rada.

Predlaže se da se lica koja su po kazni dovedena u logor upotrebe na radovima kod alpinskih elektropostrojenja a da se ostala otpuste iz logora u Strnišću.

6

Za tačnost:
Švab

Potpisao:
dr. Pihler

IZVEŠTAJ ZANDARMERISKE STANICE RADLJE OB DRAVI I ŠEFA ZEL. STANICE VUHRED OD 21 NOVEMBRA 1943 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ZELEZNIČKU STANICU VUHRED¹

Zand, stanica Radije ob Dravi (nared. Konrad) 21. XI. 1943 u 2 časa i 40 min. javlja:

»Banditi su sada u Vuhredu i zapalili su želez, stanicu.² Oni se prebacuju preko Drave. Bliži podaci nisu poznati. Vod za akciju je odmah uzbuđen i on ide za Vuhred. Dalji izveštaji slede. Banditi su tukli vatrom jedan kamion iz Maribora.

Primio: narednik Glaser

Šef. želez, stanice u Vuhredu 21. XI. 1943 u 3,10 čas. javlja: »Banditi su zapalili želez, stanicu Janževski Vrh i na 200 m udaljenosti prema Vuhredu eksplozivom razorili žel. kolosek, usled čega je jedan prazan vojni voz iskočio iz koloseka. 7—8 vagona survale se niz nasip. Glavna želez, stanica Maribor na Dravi obaveštena je. Vod za akciju iz Radije ob Dravi, ukrcan je na 1 lokomotivu, upućen je radi obezbeđenja iz Vuhreda za Janževski Vrh.

Primio: Šajfinger, žand. vodnik

Preduzete mere:

- Vod za akciju Maribor alarmiran je.
 - Sreska žandarmerija je obaveštena.
 - Okružna žandarmerija, komandant kap. Švajger, obaveštena je.
 - Zemalj. savetnik dr. Engelhart obavešten je.
 - Stanica Ribnica na Pohorju obaveštena je, s tim da izvrši zatvaranje oštupnice; obe stanice postavile su zasede na oštupnicama bandita.
 - 4,45 čas. 21. XI. 1943 podnet je izveštaj žandarmeriji u Gracu (primio narednik Rudolf Rider).
- Vod za akciju iz Maribora pod komandom potpor. Lojbnera krenuo je u poteru u 3,53 čas. pod glavnim rukovodstvom žand. kapetana Pamera (sreske žandarmerije)«.

¹ Originalna knjiga depeša nalazi se u Državnoj arhivi u Mariboru.

² Akciju su izvršile jedinice Pohorskog odreda.

ZAPISNIK SA SEDNICE ODGOVORNIH NEMAČKIH RUKOVODILACA, ODRŽANE 30 NOVEMBRA 1943 GOD. KOD PRETSEDNIKA ŠTAJERSKE POKRAJINSKE VLADE U VEZI S PITANJIMA UPRAVE U DONJOJ ŠTAJERSKOJ¹

Poverljivo

RA/A — 405 — dr. Pihler/Švab Maribor, 30 novembra 1943

Zabeleška

Sadržaj: Štabna konferencija od 29. XI. 1943, 8 čas.

Pretsedavajući: Pretsednik pokrajine, vlade dr. Miler Hacias.

Delegat ustanove: Dr. Rudolf Pihler.

Pretsednik pokrajinske vlade u uvodnoj reči objavljuje da je ovog trenutka stigla depeša prema kojoj centralna nadležstva Rajha ostaju i dalje u Berlinu, s tim što će se, u slučaju da njihove smeštajne prostorije budu usled vazdušnih napada razorene, preseliti u druge pomoćne prostorije.

Stanje bezbednosti:

Komandant policije bezbednosti i službe bezbednosti, šturbanfiring Umpfenbah:

Delatnost bandi nije se bitno izmenila. One redovno vrše prepade radi boljeg snabdevanja. Glavna delatnost bandi upravljena je na regrutovanje daljih svojih članova. U toku borbe protivu Osvobodilne fronte ispostavilo se da su mesni odbori naročito jako angažovani na jačanju banditske delatnosti. Njihov je zadatak da vrše regrutovanje daljih članova, da obezbede snabdevanje bandi i da preduzimaju sve druge mere radi potpomaganja njihove delatnosti.

Uspelo nam je da uništimo 14 mesnih odbora i 11 njihovih ogranaka. Tom prilikom je ubijeno 9 bandita koji su davali otpor. Na italijan. teritoriji situacija je usled akcije bandi zategnuta. Samo duž glavnih saobraćajnih linija uspelo je slomiti moć bandi. Pohorska banda poslala je 19 svojih »oprobanih snaga« po raznim mestima Mariborskog i Celjskog sreza sa nalogom da u svim mestima obrazuju stanice svojih poverenika. U Gorenjskoj situacija je mnogo zategnuta. Ukoliko potrebne smeštajne prostorije budu pripremljene, postoji mogućnost da na teritoriji Donje Štajerske stalno bude dislocirano 3000 — 4000 ljudi SS-trupa.

Zemaljski svetnik Dorfmajster: U nedelju 28.XI. 1943 u 18 časova na drumu od Solčave banditi su ubili mesnog vođu grupe upravnika škole Rehnera, žandarmeriskog narednika Sarera i komandira vermanšafta iz Letuša koji su se sa jednog skupa u Solčavi vraćali kući.²

Pokrajinski pretsednik vlade: Da nije stigla ova tužna vest, mi za ovih poslednjih 14 dana ne bi imali žrtava. U međuvremenu izvršene su promene u rasporedu jedinica oružane sile. Landesšicen čete zauzele su svoje kantonmane na liniji duž Save i na taj način su pojačale jedinice carinske granične zaštite i žandarmerije. Sem toga, u Donjoj Štajerskoj biće angažovane još i druge snage.

Po pitanju p. a. zaštite:

U Donjoj Štajerskoj postavljaju se zasad dva zadatka: borba protivu bandi i preduzimanje mera radi pripreme za vazdušni rat. Zemaljskim savetnicima dostavljen je jedan službeni propis u kome su izložene bitne odredbe za p. a. zaštitu. U organizovanju p. a. zaštite mi smo u poslednje vreme izvršili dobar deo poslova, no i pored toga moramo stalno raditi na njenom unapređenju. U izgradnji p. a. zaštite sada smo se bacili na izgradnju bunkera. Jedan bunker se izgrađuje u Mariboru. I zasad ne postoji važniji zadatak od izgradnje objekata za p. a. zaštitu. Snabdeti se sa spravama p. a. zaštite je vrlo važno i u tome pogledu svako nadleštvo treba da razvije najveću aktivnost, i da ne popusti u svom nastojanju ni onda ako slučajno ne dobije ono što traži, odnosno treba. Jučerašnja avionska nadletanja imala su očigledno izviđačke zadatke jer dosad nije javljeno da su negde bačene bombe. Zamračenje motornih vozila u Donjoj Štajerskoj biće otsad takođe potrebno. Olakšanje u tom pogledu može se dopustiti samo kamionima koji prevoze drvo iz šuma i to u krajnjoj nuždi gde je osvetljavanje neophodno potrebno na putevima koji se nalaze daleko od glavnih drumova. Opet se traže predloži za odlikovanje ratnim krstom za zasluge. Ponovo se mora svima skrenuti pažnja na to da ovi predloži budu sačinjeni sa najvećom pažnjom i razmišljanjem, kako bi bila zastupljena pravičnost i kako se vrednost odlikovanja ne bi smanjila.

O pohađanju škola od strane Donjoštajeraca šef civilne uprave izdao je svoju naredbu. Prema istoj, svi oni koji su postali stalni nemački podanici izjednačeni su sa rajhsdojčerima, dok privremeni podanici mogu pohađati samo osnovne i srednje škole, a od viših škola samo one koje se nalaze na

teritoriji Donje Štajerske, ili pak škole stare Štajerske iz domova učenika. Školska obaveza za žensku decu biće takođe regulisana.

3

Dr. *Carstanjen*: Iz nacionalno-političkih razloga treba apsolutno odbiti sve zahteve da se lica iz Dolenjske presele na naše područje, na kome smo mi, prinudnim iseljavanjem, stvorili čistu nacionalnu situaciju.

Savezni vođa Štajndl: Život je jači od teoriskog posmatranja stvari. Izbeglice iz Dolenjske, odbijaju komunizam bandita i prelaze k nama. One time pojačavaju naše redove. Radi Se samo o njihovom privremenom zadržavanju, i iz tih razloga nacionalno-politički obziri dolaze na drugo mesto.

4

Državna železnica, savetnik Cerha.

U vremenu od 13—19 novembra 1943 kolski saobraćaj bio je potpuno obustavljen. Za obezbeđenje pruge u dolini Drave, u Donjem Dravogradu razmeštena je jedna četa.

Državna pošta, dr. Frič: Između Pohorja i Kozjeg eksplozivom je razorana, od nestručnog lica, kablovska linija. Sledeća štabna konferencija održaće se u ponedeljak 13. decembra 1943 u 8 časova u Gracu-»Burg«, mala sala.

Za tačnost:
Švab

Potpisao
dr. Pihler

³ Deo teksta je zbog nevažnosti izostavljen.

* Isto.

PREGLED AKTIVNOSTI PARTIZANA U VREMENU OD 1 DO 30 NOVEMBRA 1943 GOD. SASTAVLJEN U ZEMALJSKOM SAVETU U CELJU*

Zemaljski savet
za okrug Celje

Pregled

delatnosti bandi za vreme od 1—30 novembra 1943.

136. 28. XI: Na drumu Solčava — Letuš u 16,50 čas. banditi su izvršili prepad na auto koji je išao za Letuš i tom prilikom ubili kaplara Rehnera iz mesne grupe u Letušu, narednika Valdera iz stanice u Letušu i podoficira Šarera.*
142. 29. XI: U 19,30 čas. banda u jačini od oko 200 ljudi napala je grad Gor. Grad.³ Vatrene borba je trajala šest i po čas. Vermanšaftska četa imala je 5 ranjenih, od kojih dva teško. Žandarmerija i policija nisu imale gubitaka. Vermanšaft je zarobila dva bandita.
Nova Stifta u 19,45 čas.: Banditi su napali vermanšaftsku četvu u Novoj Štifti (jačina čete: 120 ljudi; jačina bande: oko 300 ljudi). Posle borbe od dva i po časa četa je usled oskudice u municiji morala napustiti stanbenu zgradu i povukla se u obližnju šumu. Četa je imala 5 mrtvih i 11 ranjenih. Na strani bandita bilo je dosta mrtvih i ranjenih, tačan broj se nije mogao utvrditi pošto su ih banditi odneli sa sobom. Pre i posle ovih napada, na području Opštine Gor. Grad dolazile su veće banditske grupe (od 50—150 ljudi) koje su kod osmorice posednika rekvirirale hranu.
143. 30. XI.: Podork, opština Braslovče, 12 časova: Otkrili smo 1 banditski bunker; 2 bandita smo streljali, 3 zarobili, dok su dvojica uspeli da pobegnu. Zaplenili smo obiman materijal za jednu štampariju.

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Vidi dok. br. 174.

³ Demonstrativni napad na Gornji Grad izvele su jedinice Drugog bataljona Šeste udarne brigade radi obezbeđenja glavnog napada na Novu Stiftu, koji je uspešno izvršio Treći bataljon ove brigade.

NAREĐENJE KOMANDANTA ŽANDARMERIJE ZA KORUŠKU OD NOVEMBRA 1943 GOD. ZA OBRAČUNAVANJE ŠTETE NANESENE BATALJONU »HENEL« PRILIKOM AKCIJA U GORENJSKOJ OD 27 OKTOBRA DO 24 NOVEMBRA 1943 GODINE¹

Komandant žandarmerije
kod namesnika Rajha u
Koruškoj — intendantura —
u Kranju

Svima žandarmeriskim jedinicama i ustanovama
u Gorenjskoj

Sadržaj: Obračun za naknadu štete jedinicama žand. bataljona »Henel« i okružne žandarmerije — detašmana u Loki. Za gore navedene jedinice, koje su učestvovalе u borbenim akcijama, u pogledu obračunavanja naknade štete — posle stavljanja van snage moga naređenja od 3. XI. i 11. XI. 1943 — rešavam da se izvrši obračun:

- 1) *za borbene akcije bataljona »Henel«:* koje se dele na dva dela, i to:
 - a) borbene akcije u Poljanskoj i Selškoj Dolini, koje su trajale od 27. X do 10. XI. 1943,^a kao učesnici u ovim akcijama ubrajaju se takođe i tadašnje posade na žand. stanicama: Trebije, Gorenja Vas, Poljane, Železniki i Selca, a koje su usled tadašnjih događaja bile prevremeno napuštene i
 - b) borbene akcije u dolini reke Save Bohinjke, koje su trajale od 11. XI. 1943, 6 časova, do zaključno 23. XI. 1943; kao učesnici u ovim akcijama ubrajaju se sve one snage koje se od 11. XI. 1943 nisu više nalazile kao posade na žandarm. stanicama navedenim pod točkom a) ovog naređenja, zatim pripadnici čete »Lojninger«;
- 2) *borbene akcije jedinica* koje su docnije bile potčinjene okružnoj žandarmeriji — detašmanu u Loki — sa trajanjem od 11. XI. 43 do zaključno 24. XI. 43.¹ U ove snage ubrajaju se posade bivših žandarm. stanica: Gorenja Vas, Poljane, Železniki, Selce, Zminec,

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Vidi dok. br. 152.

a Isto

kao i pripadnici straže na mostu kod Praprotnog, uključujući tu i delove bataljona »Henel« koji su ostali na napred navedenim stanicama.

Nečitak potpis
Viši inspektor policije

BR. 177

SPISAK AKCIJA IZVEDENIH OD STRANE NEMACA PROTIV JEDINICA NA TERITORIJI SLOVENACKOG PRIMORJA U OKTOBRU 1943 GODINE¹

59A/3

*Akcije protiv ustanika u mesecu oktobru.*²

U Tršćanskoj zoni izvršeno je jedino čišćenje od strane Inspektorata policije, kojom prilikom je uhvaćen vođa bande, neki Vladimir Gortan i više pripadnika iste.

U provinciji Gorica bile su izvršene sledeće akcije: 3 oktobra čišćenje Št. Mihela kod Ozeljana od strane nemačkih SS trupa. Uhvaćena i osuđena na smrt četiri partizana.

9 oktobra čišćenje zone Prvačina od strane nemačkih trupa potpomognutih italijanskim alpicima.

11 oktobra započeta velika akcija čišćenja na Colu, u kojoj su uzele udela italijanske i nemačke trupe.

16 oktobra nemačke i italijanske trupe izvršile su akciju čišćenja zone Dornberg — Renče.

17 oktobra akcija čišćenja u zoni Št. Maver — Sv. Florijan od strane nemačkih trupa.

18 oktobra čišćenje zone Opatje Selo od strane nemačkih trupa.

19 oktobra čišćenje zone Podmelec od strane nemačkih trupa.

23 oktobra represalije od strane nemačkih trupa u Vrtojbi.

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

² Akcije su izvedene u sklopu Šeste neprijateljske ofanzive u Sloveniji (vidi tom VI, knj. 7, dok. br. 114, 146).

30 oktobra akcija čišćenja zone Vipava od strane nemačkih trupa. Zaplenjeno slagalište oružja i hrane.

U Videmu u zonama Anhovo, Neme, Fojda završene su operacije čišćenja od strane nemačkih trupa.

Izgleda da su se pomenute operacije premestile u okolne zone.

Nemačke pokretne jedinice i odredi milicije očistili su u Istri i Riječkoj provinciji čitavu teritoriju a naročito zone oko centara Vodnjan, Pazin, Rovinj, Vrsar, Buje, Portorož, Labin i Kopar.

³ Ostali deo dokumenta nije sačuvan.